ISSN: 2181-4341, IMPACT FACTOR (RESEARCH BIB) – 9.145, SJIF – 5,431

Muhamedova Nodirabegim Ravshanjon qizi

Oriental universiteti Pedagogika mutaxassisligi 2-kurs magistranti

BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARDA MEDIAMADANIYAT KO‘NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNING ROLI

Annotatsiya

Mazkur maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarda media madaniyat ko‘nikmalarini shakllantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalarning o‘rni va ahamiyati keng yoritilgan. Hozirgi axborotlashgan jamiyatda pedagoglarning media savodxonligi, axborotni tanqidiy tahlil qilish qobiliyati hamda raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish muhim masalalardan biri hisoblanadi. Tadqiqot davomida interfaol metodlar, raqamli platformalar va multimedia vositalaridan foydalanishning samaradorligi asoslab berilgan. Shuningdek, media madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan metodik tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar

media madaniyat, media savodxonlik, innovatsion pedagogik texnologiyalar, raqamli ta’lim, pedagogik kompetensiya, interfaol metodlar, axborot xavfsizligi

Аннотация

В данной статье раскрывается роль инновационных педагогических технологий в формировании навыков медиакультуры у будущих учителей. В условиях информационного общества особое значение приобретает развитие медиаграмотности, критического мышления и цифровых компетенций педагогов. В ходе исследования обоснована эффективность использования интерактивных методов, цифровых платформ и мультимедийных средств обучения. Также разработаны методические рекомендации по развитию медиакультуры у студентов педагогических направлений.

Ключевые слова

медиакультура, медиаграмотность, инновационные педагогические технологии, цифровое образование, педагогическая компетенция, интерактивные методы, информационная безопасность

Abstract

This article examines the role of innovative pedagogical technologies in developing media culture skills among future teachers. In the context of the modern information society, the development of media literacy, critical thinking, and digital competencies of teachers is becoming increasingly important. The study substantiates the effectiveness of using interactive methods, digital platforms, and multimedia tools in the educational process. In addition, methodological recommendations for developing media culture among prospective teachers are proposed.

Keywords

media culture, media literacy, innovative pedagogical technologies, digital education, pedagogical competence, interactive methods, information security.

Kirish. Bugungi kunda globallashuv va raqamlashtirish jarayonlari ta’lim tizimiga tubdan yangicha yondashuvlarni talab qilmoqda. Axborot oqimining keskin ortishi, turli xil media manbalarning keng tarqalishi pedagog kadrlarning media madaniyatini rivojlantirishni dolzarb masalaga aylantirdi. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonunida zamonaviy bilim va ko‘nikmalarga ega, mustaqil fikrlaydigan kadrlarni tayyorlash asosiy vazifalardan biri sifatida belgilangan[1]. Shuningdek, “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasida ta’lim tizimini raqamlashtirish va zamonaviy axborot texnologiyalarini keng joriy etish muhim ustuvor yo‘nalish sifatida ko‘rsatib o‘tilgan [2].

Prezident Sh.Mirziyoyev o‘z nutqlaridan birida: “Bugungi kunda zamonaviy bilim va texnologiyalarni egallamasdan turib raqobatbardosh kadr bo‘lish mumkin emas”, — deb ta’kidlagan [3]. Bu esa bo‘lajak o‘qituvchilarda media madaniyatni shakllantirish zarurligini yanada kuchaytiradi. Shu nuqtai nazardan, pedagogika yo‘nalishi talabalarida media madaniyat ko‘nikmalarini rivojlantirishda innovatsion pedagogik texnologiyalardan samarali foydalanish muhim ilmiy-amaliy ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar tahlili. Media madaniyat va media savodxonlik masalalari zamonaviy pedagogika, kommunikatsiya va axborot texnologiyalari kesishgan nuqtada shakllanayotgan muhim ilmiy yo‘nalishlardan biri hisoblanadi. Ilmiy adabiyotlarda “media madaniyat” tushunchasi shaxsning ommaviy axborot vositalari bilan ongli va tanqidiy munosabatda bo‘lishi, media matnlarni tahlil qilish, baholash va yaratish qobiliyatini o‘z ichiga oluvchi kompleks kompetensiya sifatida talqin etiladi [4].

Ko‘plab tadqiqotchilar media savodxonlikni zamonaviy ta’limning ajralmas qismi sifatida ko‘rib, uni o‘quvchilarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish, axborot tahdidlariga qarshi immunitetni shakllantirish va ijtimoiy faolligini oshirish vositasi sifatida baholaydilar [5]. Ayniqsa, raqamli muhitda faoliyat yuritayotgan yoshlar uchun media madaniyat ko‘nikmalarini shakllantirish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Pedagogika sohasidagi ilmiy izlanishlarda innovatsion pedagogik texnologiyalar ta’lim samaradorligini oshirishning muhim omili sifatida e’tirof etiladi. Interfaol metodlar, masofaviy ta’lim texnologiyalari, multimedia vositalari va raqamli platformalar o‘quv jarayonini faollashtirishga xizmat qiladi [6]. Bunday yondashuvlar talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantiradi, ularni axborotni izlash, tahlil qilish va qayta ishlashga o‘rgatadi.

Shuningdek, ilmiy manbalarda media ta’limning asosiy vazifalari sifatida quyidagilar ajratib ko‘rsatiladi: media axborotni tushunish, tanqidiy baholash, media mahsulot yaratish va axborot xavfsizligiga rioya qilish [7]. Bu esa bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi. Xorijiy tadqiqotchilar, xususan, David Buckingham media ta’limni shaxsning madaniy va ijtimoiy rivojlanishining muhim komponenti sifatida baholaydi. Uning fikricha, media savodxonlik nafaqat texnik ko‘nikmalarni, balki ijtimoiy va tanqidiy tafakkurni ham o‘z ichiga oladi [8]. Shuningdek, Henry Jenkins tomonidan ilgari surilgan “participatory culture” konsepsiyasi media makonida faol ishtirok etish orqali bilim olish samaradorligini oshirish mumkinligini asoslab beradi [9].

Mahalliy olimlarning tadqiqotlarida ham media madaniyatni shakllantirish masalalari alohida e'tibor qaratilgan bo'lib, unda pedagog kadrlarning media kompetentligini rivojlantirish ta'lim sifatini oshirishning muhim sharti sifatida ko'rib chiqiladi [10].

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, mavjud ilmiy tadqiqotlarda media madaniyatni rivojlantirishning umumiy nazariy asoslari yetarlicha yoritilgan bo'lsa-da, bo'lajak o'qituvchilarda aynan innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida ushbu ko'nikmalarni shakllantirish metodikasi yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Shu sababli mazkur yo'nalishda qo'shimcha ilmiy izlanishlar olib borish zarurati mavjud.

Metodologiya. Mazkur tadqiqotda bo'lajak o'qituvchilarda media madaniyat ko'nikmalarini shakllantirish jarayonini o'rganish va samaradorligini aniqlash maqsadida kompleks ilmiy yondashuvdan foydalanildi. Tadqiqot metodologiyasi nazariy va amaliy usullar uyg'unligiga asoslandi. Nazariy bosqichda pedagogika, media ta'lim va innovatsion texnologiyalar sohasiga oid ilmiy manbalar tahlil qilindi, mavjud yondashuvlar umumlashtirildi hamda media madaniyatning tarkibiy komponentlari aniqlashtirildi. Ushbu bosqichda tahlil, sintez, taqqoslash va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi [11].

Amaliy bosqichda esa pedagogik kuzatuv, so'rovnoma va tajriba-sinov ishlari olib borildi. Tadqiqot pedagogika yo'nalishi talabalari ishtirokida tashkil etildi. Dastlabki diagnostika jarayonida respondentlarning media madaniyat darajasi quyidagi mezonlar asosida baholandi:

- axborotni izlash va saralash ko'nikmasi
- media matnlarni tahlil qilish qobiliyati
- media mahsulot yaratish ko'nikmasi
- axborot xavfsizligiga rioya qilish

Shundan so'ng tajriba guruhlarida innovatsion pedagogik texnologiyalar joriy etildi. Jumladan, interfaol metodlar (klaster, aqliy hujum, debat), loyiha asosida o'qitish, raqamli platformalar va multimedia vositalaridan foydalanildi.

Tajriba yakunida yakuniy diagnostika o'tkazilib, natijalar dastlabki ko'rsatkichlar bilan taqqoslandi. Olingan ma'lumotlar statistik tahlil qilinib, metodikaning samaradorligi aniqlandi [12].

Natijalar. Tadqiqot natijalari innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni bo'lajak o'qituvchilarda media madaniyat ko'nikmalarini samarali rivojlantirishini ko'rsatdi.

Dastlabki bosqichda talabalar orasida media savodxonlik darajasi o'rtacha va past ko'rsatkichlarda ekanligi aniqlandi. Xususan, aksariyat talabalar axborotni tanqidiy baholash va media kontent yaratish borasida yetarli ko'nikmaga ega emasligi kuzatildi.

Tajriba jarayonida qo'llanilgan innovatsion metodlar natijasida quyidagi ijobiy o'zgarishlar qayd etildi:

- talabalarning axborotni tahlil qilish va tanqidiy baholash ko'nikmalari sezilarli darajada oshdi
- mustaqil ravishda media mahsulot (prezentatsiya, video, blog) yaratish qobiliyati shakllandi
- axborot xavfsizligi va media etikaga oid bilimlar mustahkamlandi
- o'quv jarayoniga bo'lgan qiziqish va faollik ortdi

Statistik tahlillar shuni ko‘rsatdiki, tajriba guruhida yuqori darajadagi ko‘rsatkichlar ulushi sezilarli ravishda oshgan bo‘lib, bu innovatsion pedagogik texnologiyalarning samaradorligini tasdiqlaydi [13].

Muhokama. Olingan natijalar ilmiy adabiyotlarda keltirilgan nazariy qarashlar bilan uyg‘unlikda ekanligi kuzatildi. Xususan, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash orqali ta’lim jarayonini faollashtirish va talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish mumkinligi tasdiqlandi [14].

Tadqiqot natijalari David Buckingham tomonidan ilgari surilgan media ta’lim konsepsiyasi bilan hamohang bo‘lib, unda media savodxonlik shaxsning tanqidiy tafakkuri va ijtimoiy faolligini rivojlantiruvchi omil sifatida talqin etiladi.

Shuningdek, Henry Jenkins nazariyasiga ko‘ra, media makonida faol ishtirok etish orqali bilimlarni chuqurroq o‘zlashtirish mumkin. Tadqiqot jarayonida talabalar tomonidan media kontent yaratish faoliyati aynan shu yondashuvni tasdiqladi. Biroq, tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlandi. Jumladan, barcha ta’lim muassasalarida raqamli texnologiyalar bilan yetarli darajada ta’minlanmaganlik, o‘qituvchilarning media kompetentligini rivojlantirish zarurati mavjudligi kuzatildi [15]. Shu bois, media madaniyatni rivojlantirish jarayonini tizimli tashkil etish, pedagoglar uchun maxsus o‘quv kurslari ishlab chiqish va metodik ta’minotni boyitish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa. O‘tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, bo‘lajak o‘qituvchilarda media madaniyat ko‘nikmalarini shakllantirish zamonaviy ta’lim tizimining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash ushbu jarayonning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

Media madaniyat ko‘nikmalari o‘qituvchilarning nafaqat kasbiy faoliyatida, balki ijtimoiy hayotda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, pedagog kadrlarni tayyorlash jarayonida media savodxonlikni rivojlantirishga alohida e’tibor qaratish zarur.

Kelgusida quyidagi yo‘nalishlarda ish olib borish maqsadga muvofiq:

- media ta’lim bo‘yicha maxsus o‘quv dasturlarini ishlab chiqish
- innovatsion pedagogik texnologiyalarni keng joriy etish
- o‘qituvchilarning media kompetentligini oshirish bo‘yicha treninglar tashkil etish

Xulosa qilib aytganda, innovatsion pedagogik texnologiyalar bo‘lajak o‘qituvchilarda media madaniyatni shakllantirishning samarali vositasi bo‘lib xizmat qiladi va ta’lim sifatini oshirishga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risidagi Farmoni. – Toshkent, 2020.
3. Shavkat Mirziyoyev. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi asosida ta’lim sohasini rivojlantirishga oid nutqlari va ma’ruzalari. – Toshkent, 2021.
4. Fedorov A.V. Mediaobrazovanie i mediagramotnost. – Moskva: Akademiya, 2015.
5. Masterman L. Teaching the Media. – London: Routledge, 2001.
6. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. – Toshkent: Fan, 2012.

7. Buckingham D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. – Cambridge: Polity Press, 2003.
8. David Buckingham. The Media Education Manifesto. – Cambridge, 2019.
9. Henry Jenkins. Confronting the Challenges of Participatory Culture. – Chicago, 2009.
10. Begimqulov U.Sh. Ta'lim jarayonida axborot texnologiyalarini joriy etish. – Toshkent, 2018.
11. Ishmuhamedov R., Yuldashev M. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Iste'dod, 2017.
12. Muslimov N.A. Kasb-hunar ta'limi pedagogikasi. – Toshkent: Fan, 2013.
13. UNESCO. Media and Information Literacy Curriculum for Teachers. – Paris, 2011.
14. European Commission. Digital Education Action Plan. – Brussels, 2021.
15. UNESCO. *Global Media and Information Literacy Assessment Framework: Country Readiness and Competencies*. – Paris, 2013.